

Ronja Marie Hundal

Bruken og betydningen til etterstilt *liksom*

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag

Veileder: Kaja Borthen

Juni 2021

Ronja Marie Hundal

Bruken og betydningen til etterstilt *liksom*

Bacheloroppgave i Lektorutdanning i språkfag
Veileder: Kaja Borthen
Juni 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Sammendrag	2
Abstract	2
1. Innledning.....	3
2. Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020)	4
2.1 «Partikkelen <i>liksom</i> – et polysemt grammatikaliseringsprodukt?» Av Thorstein Fretheim (2019)	
2.2 «You should consider other possibilities like» av Helene Røli Karlsen (2020).....	5
3. Avgrensning og teori for egen analyse	7
4. Presentering av egen data – satt opp mot de to tekstene	8
4.1 Likegyldighet.....	9
4.2 Glede	10
4.3 Irritasjon	11
4.4 Usikkerhet	13
5. Oppsummerende tanker.....	15
6. Konklusjon	16
7. Kilder.....	17
8. Korpus (Hentet av Helene Røli Karlsen (2020)).....	18
9. Data	19

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven tar for seg den etterstilte partikkelen *liksom* i norsk. Tidligere forskning kommer med litt forskjellige forklaringer på hva etterstilt *liksom* bidrar med i en ytring. I denne oppgaven tar jeg utgangspunkt i et datasett basert på 20 autentiske, skriftlige eksempler, hvor etterstilt *liksom* blir benyttet. Jeg trekker fram to tekster som omhandler *liksom* og ser på hva de har kommet fram til. Videre benytter jeg relevans teorien og forskning på hvordan etterstilte partikler benyttes på tvers av språk til å begrunne hvorfor jeg mener at etterstilt *liksom* vil ha en funksjon, samt hva denne funksjonen vil være. Jeg hevder at etterstilt *liksom* viser til hva avsenderen av en ytring føler om det hun ytrer, og at *liksom* på den måten enten bidrar til flere positive kognitive effekter eller færre prosesseringskostnader hos mottakeren.

Abstract

This bachelor thesis looks at the final particle *liksom* in Norwegian. Previous research give different explanations on what final *liksom* contributes with in an utterance. This thesis is based on a dataset consisting of 20 authentic, written examples, where final *liksom* is used. I take use of two texts about *liksom* and look at what they have concluded. Further, I use the relevance theory and research on how final particles are used across languages to justify why I believe that final *liksom* will have a function, and what this function will be. I claim that final *liksom* shows what the speaker of an utterance feels about what is uttered, and that *liksom* in this way either contributes to more positive cognitive effects or fewer process costs for the addressee.

1. Innledning

I denne bacheloroppgaven ønsker jeg å undersøke hva etterstilt *liksom* bidrar med i en ytring. Dette er noe som er relativt lite undersøkt. To nylig publiserte vitenskapelige tekster om temaet er Røli Karlsen (2020) og Fretheim (2020). *Liksom* blir også tematisert i bl.a. Hasund, Opsahl og Svennevig (2012), Hasund (2004), Hasund (2002) og Hasund (2001). I denne oppgaven vil jeg benytte meg av Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020) sine tekster, da begge tekstene gir innsikt i hvilke bruksmåter etterstilt *liksom* har. Likevel tenker jeg at deres funn kan bygges videre på, noe jeg skal forsøke å gjøre i denne teksten. Problemstillingen min er dermed som følger: Hvordan passer nyere data til tidligere funn om etterstilt *liksom*, og kan en alternativ analyse med bakgrunn i relevansteorien gi ny innsikt i hvordan etterstilt *liksom* benyttes i dag?

Jeg starter oppgaven med å gå gjennom funnene til Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020), før jeg gjør rede for det teoretiske rammeverket som vil være bakgrunnen for min egen analyse. Deretter presenterer jeg mine egne data i lys av det Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020) presenterer som mulige bruksmåter for *liksom*. I tillegg vil jeg foreslå en egen analyse av eksemplene, basert på min egen intuisjon og i lys av det teoretiske rammeverket jeg presenterte. I oppgaven tar jeg utgangspunkt i et eget datasett, basert på egne autentiske skriftlige utdrag som inneholder etterstilt *liksom*. Datasettet er basert på 20 autentiske ytringer. Samtlige av de tidligere tekstene som handler om *liksom* benytter seg av korpusdata som er samlet inn tilbake i tid. Datasettet jeg benytter meg av er nytt, og har ikke vært presentert tidligere. Ved å benytte meg av ny data håper jeg å kunne bidra med ny innsikt om hvordan etterstilt *liksom* benyttes i dag. Jeg valgte å benytte meg av egne ytringer, da jeg enten er mottakeren eller avsenderen til ytringen, og dermed har tilgang på kontekstuell kunnskap. I de tilfeller hvor jeg selv har ytret utdraget, vet jeg også hva jeg ønsket å kommunisere. Borthen, Søfteland, Kveen, Karagjosova og Nøklestad (2021) har undersøkt bruken av etterstilte småord i norsk språk. I sin undersøkelse fant de ut at bruken av etterstilt *liksom* blir mest brukt av unge mennesker, og ut av de unge er det flest kvinner som bruker ordet (Borthen et al., 2021, s. 48) Mer nøyaktig fant de ut at de yngre informantene sto for 73% av ytringene de så på, og de unge kvinnene står for 43% av alle tilfellene alene (Borthen et al., 2021, s. 48). Selv passer jeg rett inn i gruppa med de unge kvinnene, og derfor tenker jeg at jeg kan ha en verdifull innsikt i hvordan *liksom* brukes i dag.

2. Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020)

2.1 «Partikkelen *liksom* – et polysemt grammatikaliseringsprodukt?» Av Thorstein Fretheim (2019)

I sin artikkel søker Fretheim (2019) å finne ut av hvorvidt en kan si at *liksom* har gjennomgått en grammatikaliseringsprosess, slik at det eksisterer to former for *liksom*, med hver sin semantikk. Han ender opp med å konkludere at det ikke gjør det.

Fretheim (2019) forklarer at *liksom* opprinnelig består av delene *lik* og *som*, og at ordet kan benyttes til å belyse likhetene mellom to ting (s. 176). Videre beskriver han at *liksom* har vært utsatt for grammatikalisering, og dermed ikke lengre er en preposisjon (Fretheim, 2019, s. 176). I stedet er det snakk om en partikkel. Fretheim (2019) forteller at «språklige uttrykk som modifiseres av partikkelen *liksom*, kan skape et inntrykk av at det intenderte innholdet underdetermineres av uttrykkets bokstavelige betydning» (s. 177). Ut fra dette klargjør han at partikkelformen til *liksom* fungerer som et «metalingvistisk signal» om at avsenderen er klar over at det kan være en skeivhet mellom det som sies, og det hun ønsker å formidle (Fretheim, 2019, s. 177). Fretheim (2019) skiller for øvrig ikke mellom *liksom* i midstilt og etterstilt posisjon.

Før Fretheim (2019) avviser hypotesen sin, gjør han rede for to mulige betydningsvarianter til *liksom*. Disse kaller han henholdsvis for omtrentlighetsmarkør og opposisjonsmarkør. Et eksempel på en omtrentlighetsmarkør finner vi i (1):

(1) A: Så kom det en liten kar forbi.

B: En liten kar? En gutt, *liksom*?

Fretheim (2019) hevder at «*liksom* antyder at B tror begrepet «gutt» må ha såpass mye til felles med A's «liten kar» at det sammenfaller, i det minste omtrentlig, med hva A hadde i tankene» (2019, s. 178). Videre forklarer han at ytringen fint kunne ha blitt ytret uten tilstedeværelsen av *liksom*, men at *liksom* understreker usikkerheten hos avsenderen, samtidig som forskjellene og likhetene mellom de begrepene *liten kar* og *gutt* blir belyst (Fretheim, 2019, s. 179). Fretheim (2019) forklarer at omtrentlighetsmarkører er et tegn om at avsenderen oppfatter at mottakeren og hun selv tenker såpass likt om et tema at mottakeren vil kunne justere sin forståelse av en ytring slik at den passer med det avsenderen hadde hensikt om å kommunisere (s. 186). Den andre betydningsvarianten har han gitt navnet opposisjonsmarkør. Han forklarer at i ytringer hvor *liksom* har rollen som opposisjonsmarkør, skal adressaten se for seg et «kontrært forhold mellom setningens grammatikkbestemte logiske form og produsentens egen oppfatning av det

saksforholdet som omtales» (Fretheim, 2019, s. 179). Videre beskriver Fretheim (2019) at «enkelte modalpartikler kan benyttes for å kommunisere at produsenten tar avstand fra den uttrykte proposisjonen, eller finner det vanskelig å tro på den når det ikke foreligger pålitelig evidens for at den er sann» (s. 189). I (1) vil en slik tolkning innebære at person B finner det høyst usannsynlig at det var en liten mann som gikk i gata, og at han dermed stiller spørsmålet om det var en liten gutt, da det ville ha vært mer sannsynlig. Det er dermed et kontrært forhold mellom forestillingen om en liten kar og en liten gutt.

Selv om Fretheim (2019) hadde flere argumenter for hvordan *liksom* kan fungere både som opposisjonsmarkør og omtrentlighetsmarkør, ender han opp med å avvise sin opprinnelige hypotese om at *liksom* er et polysem med flere betydningsvarianter. Når det kommer til opposisjonsmarkører, forklarer han at «*liksom* tolkes som opposisjonsmarkør bare når det finnes kontekstuell støtte for det, slik at nærværet av *liksom* styrker ytringens relevans» (Fretheim, 2019, s. 192). Derfor påstår han at det ikke eksisterer to forskjellige leksikalske varianter av *liksom* i vårt mentale leksikon. Videre konkluderer han med at *liksom* bare har én prosedural semantikk (Fretheim, 2019, s. 200). Fretheim (2019) beskriver at *liksom* forteller at uttrykket det står til, «er en fortolkende metarepresentasjon av en tanke [som kan ha] betydelige formelle avvik fra originalen» (s. 200). Dette innebærer at det er et misforhold mellom det avsenderen ønsker å kommunisere, og det hun faktisk ytrer, og at *liksom* signaliserer dette misforholdet. *Liksom* viser mottakeren at det som sies ikke er en nøyaktig gjentakelse av det avsenderen tenker, og at det kan være semantiske forskjeller mellom det som blir kommunisert og det avsenderen hadde et ønske om å formidle (Fretheim, 2019, s. 200). Dette innebærer at det som kommuniseres er nært nok det avsenderen ønsker å kommunisere, slik at hun likevel blir forstått.

2.2 «You should consider other possibilities like» av Helene Røli Karlsen (2020)

Den andre teksten jeg tar utgangspunkt i, er masteroppgaven til Helene Røli Karlsen (2020). Hun tar utgangspunkt i diskursmarkørene *like* i engelsk, og *liksom* i norsk (Røli Karlsen, 2020, s. 6). I oppgaven hevder hun at noen midtstilte og etterstilte former for *like* og *liksom* viser til en slags utvidelse (Røli Karlsen, 2020, s. 6). Videre utdyper hun at når *liksom* befinner seg i enden av en setning, signaliserer det at «vi skal utvide forståelsen vår og ta andre muligheter i betraktning» (Røli Karlsen, 2020, s. 6). Denne formen for utvidelse deler Røli Karlsen (2020) inn i tre, ut fra om det er avsender, mottaker eller begge to som må utvide sin forståelse (s. 6). I denne oppgaven vil jeg kun benytte meg av de delene av masteravhandlingen som handler om etterstilt *liksom*.

Den første av de tre inndelingene handler om ytringer der etterstilt *liksom* signaliserer at det er mottakeren som bør utvide sin forståelse. Et av eksemplene Røli Karlsen (2020) bruker for å illustrere at det er mottakeren som burde utvide sin forståelse er (2).

(2) Du er jo ikke dum *liksom*?

Dette eksempelet ble ytret til en person som fikk en dårlig karakter. Røli Karlsen (2020) forklarer at mottakeren av ytringen vurderer seg selv som dum, som resultat av den lave karakteren (s. 38). Gjennom (1) intenderer dermed avsenderen at mottakeren bør utvide sin forståelse til å inkludere muligheten om at hun ikke er dum, da det er andre årsaker til en dårlig karakter enn at personen er dum (Røli Karlsen, 2020, s. 38).

Et annet eksempel hun bruker på tilfeller hvor det er mottakeren som bør utvide sin forståelse, finner vi i (3) (Røli Karlsen, 2020, s.39).

(3) Jo det var # # det var ødelagt lenge før han flytta *liksom* [Big Brother korpus]

I (3) snakker personen om bruddet mellom henne og eks-kjæresten, og hun forklarer at forholdet var ødelagt allerede før de flyttet fra hverandre (Røli Karlsen, 2020, s. 39). Røli Karlsen (2020) tolker denne ytringen som at avsenderen oppfatter at mottakeren tenker at hun og eks-kjæresten ikke har bodd sammen den siste tiden (s. 39). Dermed, ved å ytre (3), signaliserer avsenderen at mottakeren bør utvide sin forståelse til å inkludere muligheten for at avsenderen bodde sammen med kjæresten før de slo opp (Røli Karlsen, 2020, s. 39).

Den andre av Røli Karlsens (2020) inndelinger, handler om at det er både avsenderen og mottakeren som bør utvide sin forståelse, og ett av eksemplene hun benytter for å forklare dette, er (4) (s. 40).

(4) Han har betalt noe sånn femten til tjue tusen for tatovering *liksom* [Norsk Talespråskorpus]

Røli Karlsen (2020) hevder at tilstedeværelsen av *liksom* i (4) signaliserer at avsenderen oppfatter prisen for tatoveringen som bemerkelsesverdig høy (s. 40). Videre forklarer hun at avsenderen er overrasket over at tatoveringer kan være så dyre, da det ikke var en mulighet hen hadde vurdert før (Røli Karlsen, 2020, s. 40). I tillegg er denne oppfatningen noe avsender antar at mottakeren også har, og dermed signaliserer avsenderen at mottakeren også burde utvide sin forståelse om tatoveringer og hvor mye de koster (Røli Karlsen, 2020, s. 40).

Den siste av de tre inndelingene handler om at det kun er avsenderen som bør utvide sin forståelse. Et eksempel på dette finner vi i (5) (Røli Karlsen, 2020, s. 42).

(5) A. lærer: Hva er løsninga på denne ligningen?

B. Elev: Det er fire *liksom*!

Røli Karlsen (2020) foreslår at *liksom* i (5) signaliserer at eleven er overrasket over svaret sitt, enten fordi hen ikke forventet å løse oppgaven, eller fordi det tok hen så lang tid å løse den (s. 42). I tillegg kan en forvente at læreren allerede vet svaret på ligningen, og derfor der det bare avsenderen som kan og bør utvide sin forståelse.

3. Avgrensning og teori for egen analyse

Har *liksom* egentlig en betydning, eller er det bare et fyllord? I min egen analyse benytter jeg meg av et relevanstereoretisk perspektiv. Relevanstereorien hevder at ytringer skaper en forventning om relevans fordi søken etter relevans er en grunnleggende del av menneskelig kognisjon, og er noe som utnyttes innen kommunikasjon (Sperber og Wilson, 2004, s. 2). Videre hevder relevanstereorien, gjennom det kognitive relevansprinsippet, at mennesker har en automatisk tendens til å maksimere relevans, ikke nødvendigvis av fri vilje, men på grunn av måten våre kognitive systemer har utviklet seg (Sperber og Wilson, 2004, s. 6). Relevanstereorien har også et prinsipp om kommunikativ relevans, som konstaterer at enhver ostensiv stimulus formidler en formodning om sin egen optimale relevans (Sperber og Wilson, 2004, s. 9). Ved å vise til disse prinsippene kan en hevde at etterstilt *liksom* vil ha en betydning, ettersom mennesker har en tendens til å vektlegge relevans i sine ytringer. Sperber og Wilson (2004) hevder at enhver hendelse eller fenomen, både eksterne og interne, kan på et tidspunkt være relevant for mennesker (s. 2). Likevel stiller de seg spørsmålet: når er en ytring relevant? (Sperber og Wilson, 2004, s. 3). For at en ytring (eller andre former for stimuli) skal være relevant, sier Sperber og Wilson (2004) at to ting må være på plass: Ytringen må fremme positive kognitive effekter hos mottakeren, og færrest mulig prosesseringskostnader må til for å komme fram til ytringens budskap (s. 3-4). En positiv kognitiv effekt definerer de som en endring av en persons oppfatning av verden, som er verdt å gjøre, mens en prosesseringskostnad er på sin side det arbeidet som må til for å tolke en ytring (Sperber og Wilson, 2004, s. 3-4). Å prosessere *liksom* vil dermed innebære prosesseringskostnader for en person, noe som innebærer en forventning om at ytringen skal være relevant og bidra til positive kognitive effekter. Dette tyder dermed på at etterstilt *liksom* faktisk har en betydning, og ikke bare er et fyllord.

I relevansteorien er det vanlig å skille mellom konseptuelle og prosedurale ord. Konseptuelle ord har proposisjonelt innhold, og påvirker ofte om ytringen er sann eller ikke. Ordet katt er et eksempel på et konseptuelt ord. Hvis jeg sier at jeg har en katt, men jeg egentlig har en hund, vil bruken av katt i den ytringen gjøre det proposisjonelle innholdet usant. Prosedurale ord derimot, tilfører ikke noe til det proposisjonelle innholdet i en ytring, og påvirker ikke om det proposisjonelle innholdet er sant eller ikke. De kan henvise til «kognitive prosedyrer som eksisterer uavhengig av leksikonet i ulike domenespesifikke moduler for menneskelig kognisjon, og at pragmatiske partikler kan øke tilgjengeligheten av disse» (Borthen, 2018, s. 228). *Liksom* kan sies å være et slikt proseduralt ord, og gir derfor en antakelse om at det skal vise til en slik kognitiv prosedyre.

Det finnes få norske tekster som tar for seg semantikken til etterstilt *liksom*. Tekstene til Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020) er et par av de som har blitt skrevet. Internasjonalt derimot, har det blitt skrevet en del om etterstilte partikler generelt. For å trekke fram et eksempel, er boka *Final Particles* av Hancil, Haselow og Post (2015) et godt eksempel. I boka ser de på forskning om etterstilte partikler på tvers av språk, og samler trådene om hva som har blitt funnet. De trekker blant annet fram at i mange av verdens språk, gjennom et diskursperspektiv, ender ofte ytringer i elementer som har liten eller ingen leksikalsk eller konseptuell betydning, men at de har en hovedsakelig prosedural betydning fordi de bidrar til å vise hvordan mottakeren skal forstå ytringen (Hancil, Haselow og Post, 2015, kap. 2). Videre forklarer de at alle etterstilte partikler har til felles at de formidler forskjellige typer metapragmatisk informasjon, for eksempel emosjonell eller epistemisk informasjon eller informasjon om den retoriske relasjonen til en tidligere diskurs-enhet. (Hancil, Haselow og Post, 2015, kap. 1) I tillegg setter de ytringen inn i en spesifikk kommunikativ kontekst (Hancil, Haselow og Post, 2015, kap. 1). Sluttpartikler kan indikere «the cognitive status of a message (e.g. surprise/unexpectedness, plausibility) and provide different cues on how to process the message they accompany» (Hancil, Haselow og Post, 2015, kap. 1). Denne forskningen skaper dermed en oppfatning om at *liksom* som etterstilt partikkel også vil kunne vise til for eksempel det emosjonelle aspektet ved en ytring.

4. Presentering av egen data – satt opp mot de to tekstene

Denne seksjonen vil se på 20 autentiske eksempler hvor etterstilt *liksom* har blitt brukt. Alle eksemplene er fra samtaler jeg har hatt på Messenger, Facebook sin meldingsapp. Jeg har sortert eksemplene i grupper, basert på hvilken følelse jeg mener de formidler gjennom bruken av etterstilt *liksom*. Det var flest eksempler som formidlet en form for usikkerhet, og også en stor

andel eksempler formidlet irritasjon. Noen eksempler formidlet også glede og likegyldighet. Først skal jeg ta for meg glede og likegyldighet, før jeg går inn på majoriteten av eksemplene som omhandler usikkerhet og irritasjon. Jeg vil trekke fram noen eksempler i hver seksjon, som jeg analyserer og forklarer utdypende om. I tillegg skal jeg analysere eksemplene etter Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020) sine metoder, for å se om det er en forskjell på hva de forskjellige analysene kommer fram til, og om min analyse kan bidra med en ny innsikt i etterstilt *liksom* sin betydning og bruksmåte.

4.1 Likegyldighet

Ett av eksemplene fra datasettet koder en form for likegyldighet hos avsenderen. Jeg hadde spurt en medstudent om hun ville bli med på kiosken på skolen. Hun skulle ikke ha noe på kiosken selv, men hun kunne likevel bli med meg. Dermed ytret hun (6):

(6) Jeg kan godt bli med *liksom*

I (6) skal det være et misforhold mellom det avsenderen ønsket å formidle, og det hun endte opp med å formidle, dersom en følger Fretheim (2019) sin analyse. Dette misforholdet er derimot vanskelig å finne. Min oppfatning er at avsenderen ønsker å vise at hun stiller seg likegyldig til det som ytres, noe jeg forklarer nedenfor. Fretheims (2019) inkluderer ikke dette aspektet, og det viser at det ikke nødvendigvis må være et misforhold mellom det avsenderen tenker og det hun sier på bakgrunn av tilstedeværelsen av *liksom* i ytringen.

Dersom (6) tolkes etter Røli Karlsen (2020) sine funn, er det noen som må utvide sin forståelse. Det kan tenkes at mottakeren ikke hadde sett for seg at avsenderen faktisk ville være med på kiosken, og dermed signaliserer avsenderen at mottakeren burde endre denne oppfatningen, fordi hun faktisk vil være med. Da er det mottakeren i dette tilfellet som bør utvide sin forståelse av situasjonen, og dette signaliseres på grunn av bruken av etterstilt *liksom*. Dette er en plausibel tolkning, men det tar ikke høyde for avsenderens emosjonelle tilstand.

I (6) oppfatter jeg at avsenderen viser en likegyldighet ved å bruke etterstilt *liksom*. Ettersom hun selv ikke skulle ha noe på kiosken, har hun ikke egentlig noen grunn til å gå dit. Likevel, siden jeg skulle dit og spurte om hun ville være med, kunne hun bli med meg, antageligvis for å holde meg med selskap. Dermed er det litt det samme for henne om hun blir med eller ikke, noe som viser at selve aktiviteten er likegyldig for henne. Hadde hun bare ytret «jeg kan godt bli med», er det ikke sikkert at denne likegyldigheten ville blitt oppfattet. Dermed gjør *liksom* tolkningen om avsenderens emosjonelle tilstand tilgjengelig, og bidrar til økte kognitive effekter hos mottakeren.

4.2 Glede

I to av eksemplene fra datasettet, fant jeg indikasjoner på at den etterstilte bruken av *liksom* viser til en form for glede hos avsenderen, som jeg skal demonstrere i denne seksjonen. I både (7) og (8) viser *liksom* at avsenderen føler glede for innholdet i ytringen som kommer før *liksom*. Dette er noe hverken Fretheim (2019) eller Røli Karlsen (2020) sine analyser tar høyde for. Den første ytringen vi skal se på, finner vi i (7). I den ytringen er det jeg selv som er avsenderen, og jeg forteller en venn om at familien min skal flytte nærmere der jeg selv bor, noe jeg var veldig glad for. I (8) snakker avsenderen om at hun kan grine av glede fordi hun fikk en god karakter i et fag hun hadde vært usikker på hvordan det kom til å gå i. I samtalen tolkes dette som noe positivt.

(7) Så dem kommer faktisk. Det skjer liksom

(8) Å fy søren kan grine av glede liksom

Fretheim (2019) påstår at det er et misforhold mellom det som er tenkt ytret, og det som faktisk ytres, i ytringer hvor *liksom* er til stede. I (7) synes jeg det vanskelig å skulle finne dette misforholdet. Ytringen «det skjer» gir ikke mye rom for andre tolkninger, eller lignende ytringer hvor innholdet er tilnærmet likt. Dermed er ikke Fretheims (2019) analyse overførbart til dette eksempelet. Jeg tenker at *liksom* i denne ytringen fungerer som et slags utropstegn, noe jeg skal komme mer inn på nedenfor. Dette tar ikke hans analyse høyde for.

Ytringen i (7) kan tolkes basert på Røli Karlsen (2020) sin analyse. I denne ytringen var det jeg selv som var avsenderen, og jeg klarte ikke å ta det helt inn over meg at familien min faktisk skulle flytte nærmere meg. Dermed kan en, ut fra Røli Karlsens (2020) analyser, si at det er jeg selv som må utvide min oppfatning av situasjonen til å inkludere muligheten for at familien min skal flytte i nærheten av der jeg bor. Likevel er det ikke dette som var det primære jeg ønsket å formidle gjennom bruken av etterstilt *liksom*.

Ettersom jeg selv var avsenderen i ytringen, har jeg innsikt i hva jeg faktisk ønsket å kommunisere. Jeg var overrasket over at familien min skulle flytte, men samtidig var jeg også veldig glad for det, og ønsket å vise det til mottakeren. Ytringen «det skjer» er nøytral, og sier ingenting om hva jeg som avsender føler om det jeg ytrer. *Liksom* bidrar dermed med å bringe fram det emosjonelle aspektet ved ytringen, og fører derfor til flere positive kognitive effekter hos mottakeren sammenlignet med om ytringen forekom uten *liksom*.

Dersom en tolker ytringen i (8) etter Fretheims (2019) konklusjoner, må en først se etter hvilken metarepresentert tanke som er til stede i ytringen. En kan tenke seg at avsenderen er både veldig

glad og positivt overrasket over den gode karakteren hun fikk. Derfor sier hun at hun kan grine av glede. Dette er likevel ikke noe hun faktisk gjør, men ut fra Fretheim (2019) sin analyse, er dette en metarepresentert tanke, og *liksom* signaliserer at tanken er nært nok den faktiske tanken avsenderen har. Altså er avsenderen veldig glad, så glad at hun kunne ha grått av glede, men det er ikke noe hun faktisk gjør. Denne tolkningen ser mest på hva avsenderen gjør, altså om hun gråter eller ikke, og fokuserer ikke på hva hun faktisk føler, noe jeg mener er den viktigste rollen til *liksom* i denne ytringen.

Dersom en tolker ytringen i (8) etter Røli Karlsen (2020) sin analyse, vil det være mottakeren som bør utvide sin forståelse. En kan tenke seg at avsenderen i ytringen allerede er klar over sine egne følelser om karakteren hun fikk, og at avsenderen vet at hun ikke faktisk gråter av glede. Derfor blir *liksom* brukt for å vise mottakeren at hun bør utvide sin forståelse til å inkludere muligheten for at avsenderen er veldig glad, men ikke så glad at hun faktisk griner. I likhet med Fretheim (2019), fokuserer ikke denne tolkningen på hva avsenderen faktisk føler, og mister derfor en vesentlig del av meningsinnholdet.

I min egen analyse tenker jeg litt annerledes. Som jeg har vist, tar hverken Fretheim (2019) eller Røli Karlsen (2020) sine analyser tar høyde for det emosjonelle aspektet ved ytringen. Ytringen kan fint formidle at avsenderen ikke faktisk gråter av glede uten tilstedeværelsen av *liksom*. Setningen 'å fy søren kan grine av glede' viser at avsenderen ikke egentlig gråter på grunn av ordet 'kan'. Det er noe hun kunne ha gjort, men ikke noe hun aktivt gjør. Dermed er ikke *liksom* nødvendig å bruke for å vise dette. Ytringen uten *liksom* viser allerede en positiv tone, ettersom grine av glede innebærer at man er glad. Jeg tenker at *liksom* fungerer som et slags utropstegn i (8), og gjør tolkningen om at avsenderen er veldig glad lettere tilgjengelig for mottakeren, og således bidrar til flere positive kognitive effekter.

4.3 Irritasjon

I åtte av eksemplene fra datasettet mitt oppfatter jeg at *liksom* viser at avsenderen er irritert over innholdet i ytringen. I denne seksjonen skal jeg gå nærmere inn på hvordan *liksom* viser til irritasjon hos avsenderen i (9) og (10). Den samme måten å analysere på gjelder også for eksemplene i (11), (12), (13), (14), (15) og (16).

(9) Men jeg gjorde akkurat det samme som deg *liksom*

(10) Nei, absolutt billigste billett e 1030kr *liksom*

(11) Lærte om bestemt og ubestemt form som seksåring *liksom*

(12) Vi er jo ikke duster *liksom*

- (13) Finner ikke linken *liksom***
- (14) Koffør må treningssenter være så dyrt? 399 for student *liksom***
- (15) Se forskjellen *liksom***
- (16) Ja det e sykt, 7-8 sider *liksom***

(9) er fra en samtale om karakterer i et fag. Avsender og mottaker har begge tatt det samme faget, men når karakterene kommer tilbake er de ikke hva avsenderen forventet. Avsenderen fikk en karakter lavere enn mottakeren, men begge hadde samme poengsum på innleveringene. Derfor skjønnte ikke avsenderen hvorfor hennes karakter ikke var den samme som mottakerens, og hun ytret utsagnet vi finner i (9). (10) handler om flyprisene til Nord-Norge. Her var det jeg som var avsenderen, og jeg var irritert over hvor dyrt det var.

For å analysere ytringen i (9) etter Fretheims (2019) konklusjoner, må en finne et misforhold mellom det som var tenkt ytret, og det som ble ytret. Det kan tenkes at avsenderen ikke er helt sikker på om hun faktisk gjorde det samme som mottakeren, men at hun er sikker nok. Dermed er det som ytres nært nok det avsenderen ønsket å kommunisere, uten å ta vekk essensen av det avsenderen ønsker å ytre, og dette blir signalisert til mottakeren gjennom bruken av *liksom*. Dette kan dermed også vise til en usikkerhet hos avsenderen, men det er ikke det som er hovedpoenget hos Fretheim (2019). I denne måten å analysere på er det forholdet mellom det som er tenkt kommunisert og det som faktisk blir kommunisert som er det viktige.

Ut fra Røli Karlsens (2020) analyse er det mottakeren som bør utvide sin forståelse. Avsenderen tenkte kanskje at mottakeren ikke visste nøyaktig hva hun hadde gjort under oppgaveskrivingen, og dermed oppfordrer bruken av *liksom* mottakeren til å se bort fra muligheten om at avsenderen ikke gjorde alt som måtte gjøres. I stedet kan det hende at det har skjedd en feil under rettingen av oppgavene, og dette er en mulighet mottakeren må vurdere. Denne tolkningen ser ikke på hva avsenderen føler om det hun ytrer, noe jeg anser å være vesentlig.

Selv tenker jeg at ingen av disse analysene treffer helt, og at et viktig aspekt ved ytringen ikke kommer fram. Dersom man får en dårligere karakter enn man forventer, er man gjerne skuffet eller irritert. Min oppfatning av (9) er at *liksom* er med på å vise hvilke emosjoner avsenderen har om det som ytres. Setningen 'men jeg gjorde akkurat det samme som deg' sier lite om hvordan avsenderen forholder seg til innholdet i ytringen. En kan selvfølgelig tenke seg til det ut fra konteksten, men samtidig vil bruken av *liksom* gjøre denne tolkningen lettere tilgjengelig

for mottakeren, og dermed bidra til flere positive kognitive effekter enn om ytringen sto for seg selv, uten etterstilt *liksom*.

Ytringen i (10) er enda en ytring det er vanskelig å tolke i lys av Fretheims (2019) metode. Selve innholdet «nei, absolutt billigste billett e 1030kr» er tydelig, og gir ikke mye rom for alternative tolkninger. Dermed blir det ikke et misforhold mellom det som er tenkt ytret, og det som ytres. (10) er min egen ytring, og mitt ønske var å være tydelig i kommunikasjonen og vise at jeg var irritert over innholdet som kommer før etterstilt *liksom*, noe jeg kommer inn på lengre ned.

Hvordan blir det dersom ytringen in (10) tolkes i lys av Røli Karlsen (2020) sin analyse? I dette eksempelet kan en tenke seg at det er mottakeren som bør utvide sin forståelse. Ettersom jeg, som ytret denne setningen, vet at flybilletter til Nord-Norge pleier å være ganske dyre, overrasket ikke prisen meg. Mottakeren derimot, har ikke like mye kunnskap om flypriser til Nord-Norge, og derfor bør hun utvide sin forståelse, slik at hun kan inkludere muligheten for dyrere flybilletter. Igjen er det tydelig at denne tolkningen ikke ser på hva avsenderen føler om det hun ytrer, noe jeg anser som viktig i denne ytringen.

Dersom ytringen i (10) hadde blitt ytret uten *liksom*, kunne fremdeles mottakeren ha skjønnet at hennes kunnskap om flypriser kanskje ikke er representativt for Nord-Norge. Derfor vil ikke *liksom* være nødvendig for at mottakeren skal innse at hennes kunnskap ikke er tilstrekkelig. I stedet tenker jeg at *liksom* i (10) gjør holdningen til avsenderen tydelig. Dersom en leser setningen «nei, absolutt billigste billett e 1030kr», er det ikke veldig tydelig hva avsenderen føler eller tenker om den prisen. Ved å legge til *liksom* kan avsenderen gjøre tolkningen om hva hun følte tilgjengelig for mottakeren, i dette tilfellet irritasjon. Dermed vil *liksom* også i dette eksempelet bidra til flere positive kognitive effekter hos mottakeren.

4.4 Usikkerhet

Åtte av eksemplene i datasettet mitt viser til en form for usikkerhet hos avsenderen, gjennom bruken av etterstilt *liksom*. I denne seksjonen skal jeg se nærmere på ytringene (17) og (18). Analysen for disse eksemplene vil være gjeldende for (19), (20), (21), (22), (23), (24) og (25).

- (17) **E det mange ringeklokker *liksom*?**
- (18) **Blir så usekker på alt før har ikkje fått nå informasjon *liksom***
- (19) **Ikkje snakk om at æ prøve mæ på rulleskøyter uten beskyttelse *liksom***
- (20) **Mangla dåkk folk til å stå på post *liksom*?**
- (21) **Scanna du billetten *liksom*?**

**(22) Okei, da skal æ prøv det! Hvis æ sett en deig no, så e den stekeklar i morra kveld
*liksom***

(23) Så bra! Trur du det gir sæ til typ i morra *liksom*?

(24) Kordan e du dårlig *liksom*?

(25) Ikke dress og gallakjole *liksom*

I (17) er det jeg selv som er avsenderen. En venninne skulle hente en ting for meg som jeg hadde kjøpt brukt, og sto utenfor bygget tingen skulle hentes i. Hun visste ikke hvilken ringeklokke hun skulle ringe på, og jeg hadde ikke fått noen instruksjoner fra selgeren, bortsett fra selve adressen tingen skulle hentes på. Derfor spurte jeg om det var mange ringeklokker, fordi jeg var usikker på det selv, og prøvde å finne en løsning. Ytringen i (18) handler om en venn av meg som skulle søke på studier. Hun visste ikke om hun hadde gjort det riktig inne på nettsiden hvor man sender inn søknaden, ettersom hun hadde fått lite informasjon om søknadsprosessen.

Ytringen i (17) finner jeg det vanskelig å analysere med Fretheims (2019) konklusjoner. Ifølge Fretheim (2019) skal det være et kontrært forhold mellom det som blir ytret, og det avsenderen mente å ytre. Jeg er usikker på hva avsenderen kunne ha ment å ytre, annet enn en usikkerhet rundt antallet ringeklokker på huset, ettersom det var jeg selv som var avsenderen i (17). Dermed oppfatter jeg at Fretheim (2019) sin analyse ikke er dekkende for dette eksempelet.

Ved å følge Røli Karlsens (2020) framgangsmåte, kan det tenkes at *liksom* i (17) blir brukt for å signalisere at både avsender og mottaker bør utvide sin oppfatning i denne situasjonen. Kanskje har ikke mottakeren sett seg godt nok rundt, og bør derfor gjøre det for å prøve å få tak i selgeren. Samtidig så hadde jeg som avsender bare sett for meg at det var en ringeklokke, ettersom selgeren ikke hadde spesifisert dette. Dermed bør også jeg som avsender vurdere muligheten om at det faktisk kan være et bygg med flere ringeklokker. Likevel uteblir avsenderens følelsesmessige tilstand fra denne analysen.

Selv tenker jeg at den viktigste rollen *liksom* har i (17), er å vise hva avsenderen føler. I denne ytringen var jeg selv avsenderen, og jeg ønsket å vise mottakeren at jeg var usikker på hvor hun skulle ringe på. Hadde jeg spurt «er det mange ringeklokker?» er det ikke sikkert at mottakeren hadde oppfattet at jeg var usikker. Dermed bidrar *liksom* til at mottakeren får flere positive kognitive effekter, ettersom tolkningen om at jeg er usikker blir gjort tilgjengelig.

I (18) kan en ut fra Fretheims (2019) analyse se for seg at avsenderen kanskje har fått litt informasjon om søknadsprosessen, men ikke nok informasjon til at hun føler seg sikker på

hvordan hele prosessen gjennomføres. Ved å si at hun ikke har fått noe informasjon blir veldig bastant, og ikke helt riktig, men hun kan likevel oppleve å ikke ha den informasjonen hun trenger. Dermed blir det hun ytret om at hun ikke har fått noe informasjon likt nok det hun ønsker å kommunisere, og denne tolkningen blir gjort tilgjengelig ved at hun brukte *liksom*. Denne tolkningen peker likevel ikke på hva avsenderen føler om at hun ikke har fått nok informasjon.

Ved å bruke Røli Karlsens (2020) analyse, kan en få en litt annen tolkning. Det kan tenkes at avsenderen vet hvilken informasjon hun har når det kommer til søknadsprosessen for høyere utdanning. Derimot er det ikke sikkert at mottakeren vet hvor mye informasjon avsenderen har, og dermed, ved å plassere *liksom* etter ytringen om at hun ikke har fått noe informasjon, kan avsenderen signalisere til mottakeren at mottakeren bør vurdere muligheten for at avsenderen faktisk ikke vet så veldig mye om søknadsprosessen. Igjen utelater Røli Karlsen (2020) sin analyse hva avsenderen føler om det hun ytrer.

Ut fra min egen analyse, tenker jeg at *liksom* i (18) viser at avsenderen er usikker. Hun sier selv at hun er usikker i ytringen, så denne tolkningen kunne man ha kommet fram til uten at *liksom* ble benyttet i ytringen. Likevel oppfatter jeg at *liksom* fungerer som et slags utropstegn, som gjør den allerede tilgjengelige tolkningen enda tydeligere. Slik bidrar *liksom* i denne ytringen til færre prosesseringskostnader hos mottakeren. Et interessant aspekt ved ytringene i (17), (20), (21), (23) og (24) er at de også er spørsmål. Dette er noe jeg tenker er med på å bygge opp under tolkningen om at ytringene viser usikkerhet hos avsenderen. Dersom en ikke er sikker på noe, vil en løsning være å spørre noen andre.

5. Oppsummerende tanker

Seksjon 4 viser at det er støtte for antakelsen min om at etterstilt *liksom* viser til et følelsesmessig aspekt ved ytringer. I samtlige av eksemplene jeg har sett på fra datasettet, har etterstilt *liksom*, i lys av innholdet i ytringen og de kontekstuelle omstendighetene, bidratt til å gi en forståelse av hva avsenderen føler om det som ytres. Etterstilt *liksom* koder altså ikke en bestemt følelse, hvilken følelse det er snakk om kommer fram gjennom ytringens innhold og konteksten. I de fleste eksemplene fører *liksom* til økte positive kognitive effekter hos mottakeren, og i ytringer hvor tolkningen om avsenderens emosjonelle tilstand delvis er tilgjengelig, fører *liksom* til færre prosesseringskostnader.

Jeg har sett på hvilke følelsesladede aspekter *liksom* bidrar med i en ytring. Fretheim (2019) og Røli Karlsen (2020) har vektlagt andre aspekter i sine analyser. Dermed blir analysene

forskjellig, slik jeg har vist i oppgaven. For eksempel tar Røli Karlsen (2020) sin analyse høyde for både avsender og mottaker i ytringene, mens Fretheims (2019) og mine analyser ser bare på avsenderen. Fretheim (2019) ser på forholdet mellom det som er tenkt ytret, og det som faktisk ytres. Dette var ikke alltid like enkelt å overføre til mine eksempler. I ytringene (6), (7), (10) og (17) fikk jeg ikke til å benytte Fretheim (2019) sin analyse. I de andre eksemplene var det mulig å anvende analysen hans, men her mener jeg at analysen ikke tar høyde for det følelsesmessige aspektet ved ytringen. Fretheim (2019) skiller heller ikke mellom *liksom* i midtstilt og etterstilt posisjon i sin tekst, og dette vil trolig ha en innvirkning på hans analyse. Det følelsesmessige aspektet kom heller ikke fram i Røli Karlsen (2020) sin analyse, som ser på et helt annet aspekt ved ytringene enn det min analyse forsøker å gjøre. Det betyr ikke nødvendigvis at Fretheim (2019), Røli Karlsen (2020) eller min analyse er feil. På noen måter utfyller vi kanskje hverandre, og dekker ulike aspekter ved etterstilt *liksom*.

I denne oppgaven har jeg utelukkende forholdt meg til skriftlige ytringer. Det kunne vært interessant å studere hvordan etterstilt *liksom* brukes i muntlige ytringer. Muntlige ytringer innebærer litt andre aspekter enn skriftlige, som for eksempel intonasjon. Dermed ville det vært spennende å se hvilke konklusjoner en slik undersøkelse hadde kommet fram til når det kommer til betydningen til etterstilt *liksom*.

6. Konklusjon

Problemstillingen for oppgaven var: Hvordan passer nyere data til tidligere funn om etterstilt *liksom*, og kan en alternativ analyse med bakgrunn i relevansteorien gi ny innsikt i hvordan etterstilt *liksom* benyttes i dag? I denne oppgaven har jeg sett på nye data (20 autentiske eksempler) om bruken av etterstilt *liksom*, satt opp mot to forslag til hva *liksom* bidrar med i en ytring. Jeg har også tilført et nytt perspektiv, ved å bruke relevansteorien som bakgrunn for min analyse. Ikke alle eksemplene kunne analyseres ut fra Fretheims (2019) analyse. Røli Karlsen (2020) sin analyse var overførbar til datasettet, men jeg oppfattet at de ikke bidro med en avklaring av den følelsesladede funksjonen til *liksom*. Det samme gjelder for de eksemplene hvor det var mulig å anvende Fretheims (2019) analyse. I min egen analyse så jeg på det følelsesmessige aspektet ved ytringen som *liksom* koder. Jeg kom fram til at etterstilt *liksom* viser til hva avsenderen føler om det som ytres, og enten bidrar til flere positive kognitive effekter, eller færre prosesseringskostnader, avhengig av hvor tilgjengelig tolkningen om avsenderes følelser ville ha vært uten at *liksom* ble benyttet. Nøyaktig hva avsenderen føler vil avhenge av konteksten og innholdet i ytringen.

7. Kilder

- Borthen, Kaja (2018) “Store spørsmål om små ord. Innledning til temanummer om pragmatiske partikler i norsk». *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 36 (2), 225-247
- Borthen, Kaja; Søfteland, Åshild; Kveen, Perlaug Marie; Karagjosova, Elena; Nøklestad, Anders (2021). *Etterstilte småord i norske talemål. Ei undersøkning av variasjon knytt til geografi, alder og kjønn*. Upublisert manuskript. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Fretheim, Thorstein (2019) «Partikkelen liksom – et polysemt grammatikaliseringsprodukt?» *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 37, 173-206
- Hancil, Sylvie; Haselow, Alexander; Post, Margje (2015) *Final Particles*. De Gruyter Mouton
- Hasund, Ingrid Kristine; Opsahl, Toril; Svennevig, Jan (2012). “By three means – The pragmatic functions of three Norwegian quotatives. Quotatives. Cross-linguistic and cross-disciplinary perspectives”. ISBN: 978-90-272-3905-1. *John Benjamins Publishing Company*. Part I, Ch. 2. s 37 - 68.
- Hasund, Ingrid Christine (2004) The discourse markers like in English and liksom in Norwegian teenage language: A corpus-based, cross-linguistic study. Ph.d. thesis, University of Bergen, Norway.
- Hasund, Ingrid Kristine (2002). “Congratulations, like! - 'Gratulerer, liksom!' Pragmatic particles in English and Norwegian”. Breivik, L. E. & A. Hasselgren (red.): From the COLT's mouth ... and others'. *Language and Corpora Studies in honour of Anna-Brita Stenström*. *Language and computers*. *Rodopi*. s 125 - 139.
- Hasund, Ingrid Kristine (2001). “Markers of epistemic stance: A contrastive study of the pragmatic particles LIKE in English and LIKSOM in Norwegian. Modalität und mehr/Modality and more“. *Wissenschaftlicher Verlag Trier*. s 129 - 140.
- Røli Karlsen, Helene (2020) “*You should consider other possibilities like*” [masteroppgave] Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
- Wilson, Deirdre og Dan Sperber (2004) *Relevance Theory*. Horn, Laurence og Gregory Ward (red.) *Handbook in pragmatics*. Oxford:Blackwell, 607-632

8. Korpus (Hentet av Helene Røli Karlsen (2020))

BigBrother-korpuset. Tekstlaboratoriet, ILN, Oslo University. Retrieved December 8, 2019, from <http://www.tekstlab.uio.no/nota/bigbrother/>

Norsk Talespråkskorpus. Tekstlaboratoriet, ILN, Oslo University. Retrieved December 7, 2019, from <http://www.tekstlab.uio.no/nota/oslo/>

9. Data

- (1) Jeg kan godt bli med *liksom*
- (2) Så dem kommer faktisk. Det skjer *liksom*
- (3) Å fy søren kan grine av glede *liksom*
- (4) Men jeg gjorde akkurat det samme som deg *liksom*
- (5) Nei, absolutt billigste billett e 1030kr *liksom*
- (6) Lærte om bestemt og ubestemt form som seksåring *liksom*
- (7) Vi er jo ikke duster *liksom*
- (8) Finner ikke linken *liksom*
- (9) Koffør må treningssenter være så dyrt? 399 for student *liksom*
- (10) Se forskjellen *liksom*
- (11) Ja det e sykt, 7-8 sider *liksom*
- (12) E det mange ringeklokker *liksom*?
- (13) Blir så usekker på alt førr har ikkje fått nå informasjon *liksom*
- (14) Ikkje snakk om at æ prøve mæ på rulleskøyter uten beskyttelse *liksom*
- (15) Mangla dåkk folk til å stå på post *liksom*?
- (16) Scanna du billetten *liksom*?
- (17) Okei, da skal æ prøv det! Hvis æ sett en deig no, så e den stekeklar i morra kveld *liksom*
- (18) Så bra! Trur du det gir sæ til typ i morra *liksom*?
- (19) Kordan e du dårlig *liksom*?
- (20) Ikke dress og gallakjole *liksom*

